

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารสนเทศเป็นทรัพยากรหลักในสังคมและถือเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่าและเจริญเติบโตได้ไม่หมดสิ้น สารสนเทศเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งหมดในการดำเนินชีวิต เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาและยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับ ปัจจุบันสารสนเทศได้เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความหลากหลายทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล ฐานข้อมูล สารสนเทศที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสารสนเทศที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทำให้การจัดเก็บ การเข้าถึง และการถ่ายทอดสารสนเทศมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนในสังคมสารสนเทศต้องเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะ และวัฒนธรรมในการใช้สารสนเทศ เพราะทักษะหรือความรู้ที่เคยมีมาในอดีตไม่เพียงพอกับสภาพของสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่าสถาบันแต่ละแห่งมุ่งสอนให้นักศึกษาคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็น ทำเป็น และฝึกการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะให้ออกไปเป็นพลเมืองดีและจรรยาบรรณสังคม ดังนั้นการรู้สารสนเทศจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายนี้ ทักษะการเรียนรู้สารสนเทศจะทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง สามารถเรียนตามความต้องการของตนเองโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (สุจิน นุดรดีสุวรรณ, 2550, หน้า 75)

ห้องสมุดกับการสอนการเรียนรู้สารสนเทศ บรรณารักษ์มีบทบาทเป็นผู้สอนหรือผู้ร่วมสอนการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่นักศึกษาในรายวิชาการรู้สารสนเทศ หรือร่วมกับอาจารย์ผู้สอนในการบูรณาการ การสอนการเรียนรู้สารสนเทศในรายวิชาต่าง ๆ นอกจากนี้บรรณารักษ์ยังมีบทบาทในการสอนการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ผู้ใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศ การนำชม การตอบคำถาม การจัดฝึกอบรมระยะสั้น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมที่สื่อในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด

ทักษะการเรียนรู้สารสนเทศ (Information Literacy Skills) เป็นทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นทักษะพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งได้รับการส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีทักษะการเรียนรู้สารสนเทศจึงเป็นเสมือนการเป็นผู้มีปัญญา มีความสามารถ

ในการค้นคว้าแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ ซึ่งมีทักษะหลายระดับ จะเห็นได้จากการมีการกำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศตามมาตรฐาน โดยมีหลายองค์กรได้กำหนดมาตรฐานความสามารถการรู้สารสนเทศสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังเช่น มาตรฐานการรู้สารสนเทศสหรัฐอเมริกา (Association of College and Research Libraries, 2007) มาตรฐานการรู้สารสนเทศของ UCLA (University of California Library Association, 2001) มาตรฐานการรู้สารสนเทศระดับอุดมศึกษา และบุคคลทั่วไปของประเทศออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ (Australian and New Zealand Information Literacy Framework, 2004) และมาตรฐานตัวบ่งชี้ และลักษณะการรู้สารสนเทศ : เทคนิคเคลฟาย ผลจากการวิจัยของ (หนูไกร บุคตะวงษ์, 2549) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการรู้สารสนเทศ โดยสามารถระบุความต้องการ ค้นหา วิเคราะห์ และใช้สารสนเทศในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานและการตัดสินใจ เป็นทักษะสำคัญในการเรียนรู้วิธีการที่มีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้มุ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาในด้านการเรียนรู้ ให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ จากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง มีความสามารถในการสืบค้นหาข้อมูลที่ต้องการ สามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและห้องสมุด จึงเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะการรู้สารสนเทศ ช่วยพัฒนาให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ และมีลักษณะที่พึงประสงค์ ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาษา ความคิด คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ซึ่งมีทักษะในการเข้าถึง ประเมินและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้นหากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้ทราบถึงปัจจัยการเรียนรู้ ได้แก่ ระดับชั้นปี คณะที่สังกัด ผลการเรียนรู้ ประสบการณ์การเข้ารับการอบรมจากห้องสมุด และการเรียนวิชาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดเป็นวิชาพื้นฐาน โดยภาพรวมที่ประมวลได้จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่ามีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อทักษะในการเรียนรู้สารสนเทศ และการใช้สารสนเทศของนักศึกษาที่ศึกษาแต่ละชั้นปี มีความสามารถแตกต่างกันในด้านการประเมินและการใช้สารสนเทศ นักศึกษาต่างคณะมีทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะของรายวิชาและสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน นักศึกษาที่มีผลการเรียนดีมีระดับการรู้สารสนเทศทุกด้านดี นักศึกษาที่ผ่านประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมจากห้องสมุดและผ่านการเรียนวิชาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดเป็นวิชาพื้นฐานมีทักษะการเรียนรู้อยู่ในระดับดี ซึ่งส่งผลกระทบต่อทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เป็นศูนย์รวมส่วนใหญ่ และเป็นระดับพื้นฐานอันเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการพัฒนา

จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการสนับสนุน และเสริมสร้างทักษะการรู้สารสนเทศได้ ทำให้เกิดประโยชน์แก่นักศึกษาตามแนวทางการพัฒนาบัณฑิตของมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษาชั้นปีต่างกันมีทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน
2. นักศึกษาสังกัดคณะต่างกันมีทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีผลการเรียนต่างกันมีทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่เรียนวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดและสอบผ่านมีทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างจากนักศึกษาที่เรียนและสอบไม่ผ่านหรือนักศึกษาที่ไม่ได้เรียน
5. นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมการใช้ห้องสมุด มีทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างจากนักศึกษาที่ไม่ได้เข้ารับการอบรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยใช้วิธีการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดการรู้สารสนเทศสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (Association of College & Research Libraries: ACRL, 2007) ได้กำหนดมาตรฐานด้านการรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษา (Information Literacy Competency Standards for Higher Education) 5 มาตรฐาน 22 ตัวชี้วัด 84 ผลลัพธ์ภายใต้ตัวชี้วัด เพื่อเป็นการประกันและรับรองว่านักศึกษาและบัณฑิตที่ผลิตจากสถาบันการศึกษาจะเป็นผู้รู้สารสนเทศทั้งเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์ผู้สอน และบรรณารักษ์ห้องสมุดเพื่อประเมินความสามารถในการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาในการเรียนรู้ด้วยตนเองและช่วยพัฒนาให้เป็นผู้รู้สารสนเทศที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ในสังคม

ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยการเรียนรู้

1. ชั้นปี 4 ชั้นปี
2. คณะ 10 คณะ
 - 2.1 คณะบริหารธุรกิจ
 - 2.2 คณะการบัญชี
 - 2.3 คณะเศรษฐศาสตร์
 - 2.4 คณะรัฐประศาสนศาสตร์
 - 2.5 คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์
- พจนมยงค์
- 2.6 คณะนิเทศศาสตร์
- 2.7 คณะวิศวกรรมศาสตร์
- 2.8 คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
- 2.9 คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2.10 คณะศิลปกรรมศาสตร์
3. ผลการเรียนรู้ (GPA)
4. การเรียนวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด (เรียนสอบผ่าน, เรียนสอบไม่ผ่าน, ไม่ได้เรียน)
5. การเข้าอบรมการใช้ห้องสมุด (เข้ารับการอบรม, ไม่ได้เข้ารับการอบรม)

ตัวแปรตาม

- ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
5 มาตรฐาน ได้แก่
1. สามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตความต้องการสารสนเทศได้
 2. สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 3. สามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งที่มาอย่างมีวิจารณญาณรวมทั้งเชื่อมโยงสารสนเทศที่ได้รับเข้ากับความรู้เดิมได้
 4. สามารถใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 5. เข้าใจในเรื่อง เศรษฐกิจ กฎหมายและสังคมเกี่ยวกับการใช้ การเข้าถึงสารสนเทศอย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมาย

(มาตรฐานการรู้สารสนเทศระดับอุดมศึกษา
โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่ง
สหรัฐอเมริกา Association of College &
Research Libraries : ACRL, 2007)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบถึงระดับทักษะการรู้สารสนเทศและความแตกต่างด้านทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำแนกตามปัจจัยการเรียนรู้ ซึ่งมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผนและสนับสนุน เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาให้มีทักษะในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากแหล่งสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย เป็นการประเมินการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน ตัวชี้วัด และผลลัพธ์การรู้สารสนเทศ สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (ACRL, 2007) ได้กำหนดมาตรฐานด้านการรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษา (Information Literacy Competency Standards for Higher Education) 5 มาตรฐาน 22 ตัวชี้วัด 84 ผลลัพธ์ภายใต้ตัวชี้วัด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ระดับชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ ปีการศึกษา 2554 ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 21,404 คน จาก 10 คณะ ได้แก่ คณะบริหารธุรกิจ จำนวน 5,498 คน คณะการบัญชี จำนวน 1,798 คน คณะเศรษฐศาสตร์ จำนวน 271 คน คณะรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 450 คน คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ จำนวน 987 คน คณะนิเทศศาสตร์ จำนวน 3,563 คน คณะวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 1,146 คน คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จำนวน 3,054 คน คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 2,662 คน และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 1,975 คน

กลุ่มตัวอย่างรวมทั้ง 10 คณะ จำนวน 392 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ประกอบด้วย

1. ชั้นปี 4 ชั้นปี

2. คณะ 10 คณะ

2.1 คณะบริหารธุรกิจ

2.2 คณะการบัญชี

- 2.3 คณะเศรษฐศาสตร์
- 2.4 คณะรัฐประศาสนศาสตร์
- 2.5 คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์นวมยงค์
- 2.6 คณะนิเทศศาสตร์
- 2.7 คณะวิศวกรรมศาสตร์
- 2.8 คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
- 2.9 คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2.10 คณะศิลปกรรมศาสตร์

3. ผลการเรียนรู้ (GPA)

4. การเรียนวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด (เรียนสอบผ่าน, เรียนสอบไม่ผ่าน, ไม่ได้เรียน)

5. การเข้าอบรมการใช้ห้องสมุด (เข้ารับการอบรม, ไม่ได้เข้ารับการอบรม)

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ตามเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (ACRL, 2007) ได้กำหนดมาตรฐานด้านการรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษา (Information Literacy Competency Standards for Higher Education) 5 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 นักศึกษาสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตความต้องการสารสนเทศได้

มาตรฐานที่ 2 นักศึกษาสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 3 นักศึกษาสามารถประเมินสารสนเทศ และแหล่งที่มาอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงสารสนเทศที่ได้รับเข้ากับความรู้เดิมได้

มาตรฐานที่ 4 นักศึกษาสามารถใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 5 นักศึกษามีความเข้าใจในเรื่อง เศรษฐกิจ กฎหมายและสังคมเกี่ยวกับการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศ รวมถึงการใช้สารสนเทศอย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมาย

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ ประจำปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คณะ หมายถึง คณะที่จัดการเรียนการสอนให้แก่ศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 คณะ ได้แก่ 1. คณะบริหารธุรกิจ 2. คณะการบัญชี 3. คณะเศรษฐศาสตร์ 4. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ 5. คณะนิติศาสตร์ปริติ พนมยงค์ 6. คณะนิเทศศาสตร์ 7. คณะวิศวกรรมศาสตร์ 8. คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 9. คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ 10. คณะศิลปกรรมศาสตร์

ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และทักษะของนักศึกษาในการเข้าถึงสารสนเทศ ประเมินสารสนเทศที่ค้นมาได้ และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดมาตรฐาน การประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน ตัวชี้วัด และผลลัพธ์การเรียนรู้สารสนเทศ สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (ACRL, 2007) ได้กำหนดมาตรฐานด้านการรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษา (Information Literacy Competency Standards for Higher Education) 5 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 นักศึกษาสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตความต้องการสารสนเทศได้

มาตรฐานที่ 2 นักศึกษาสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 3 นักศึกษาสามารถประเมินสารสนเทศ และแหล่งที่มาอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงสารสนเทศที่ได้รับเข้ากับความรู้เดิมได้

มาตรฐานที่ 4 นักศึกษาสามารถใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 5 นักศึกษามีความเข้าใจในเรื่อง เศรษฐกิจ กฎหมายและสังคมเกี่ยวกับการใช้ และการเข้าถึงสารสนเทศ รวมถึงการใช้สารสนเทศอย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมาย

ปัจจัยการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อความรู้ ความสามารถของนักศึกษา ได้แก่ ระดับชั้นปีที่ศึกษา คณะที่สังกัด ผลการเรียน (GPA) การเรียนวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดและการเข้าอบรมการใช้ห้องสมุด